

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія організаційної та соціальної психології
Державний податковий університет
Київський національний університет будівництва і архітектури
Європейський Інститут розвитку знань (EUROKD)
Бірінгемський інститут психодрами
Європейська асоціація безпеки (EAS)

ВЕКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ, ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Київ, 23 лютого 2024 року)

VECTORS OF SOCIAL, ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PSYCHOLOGY

PROCEEDINGS OF THE
III INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

(Kyiv, February 23, 2024)

Київ 2024

УДК 159.9: 37.07: 005.95

Чистякова М.,

магістр кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Сингаївська І.,

кандидат психологічних наук, професор,

директор навчально-наукового інституту психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ДЕЗАДАПТАЦІЙНА КРИЗА БІЖЕНЦІВ

На сьогоднішній день триває значне загострення воєнних конфліктів як у Європі (російське вторгнення в Україну у лютому 2022 року), так і на Близькому Сході (загострення війни у Сирії 2019-2020, вторгнення «Хамас» на територію Ізраїлю 7 листопада 2023 року), а також близько століття не вщухає постійне воєнне протистояння у країнах Африки. Кількість вимушених мігрантів в результаті воєнних дій та порушення прав людини зростає щороку. Організація Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН, 2022) зареєструвала понад 100 мільйонів біженців, шукачів притулку та внутрішньо переміщених осіб у всьому світі.

У вимушених переселенців виникають психологічні, соціальні, економічні, соціально-педагогічні, освітні, правові проблеми... одночасно з ненавистю до ворогів [1].

Відповідно до звіту UNHCR (об'єднаного агенства біженців Європи), «Кількість вимушено переміщених осіб, осіб без громадянства зросла на кінець 2022 року до 21.8 млн осіб, у тому числі 12.4 млн українських біженців» [2].

Дані УВКБ ООН вказують на 71 млн вимушених емігрантів до інших країн по всьому світу, 32 млн з них біженці у Європі (76 відсотків з яких покинули всього 6 країн). Громадяни Сирії та Афганістану представляли найбільші групи заявників, подаючи найбільшу кількість заяв про надання притулку з часів кризи біженців у 2015-2016 роках [3]. Загострюється необхідність проведення аналізу процесу адаптації у вимушено переселених громадян з воюючих країн до Європи.

Найбільше від вимушеного переселення страждають діти та підлітки. Головним стресогенним чинником для них зараз є війна та вимушена еміграція, за даними ООН відсутня точна статистика дітей серед біженців, але організація орієнтується у більшості своїх звітів на 34-40% дітей серед загальної кількості біженців. На жаль, криза вимушеної міграції не має ознак вщухання. Дійсно, протягом

останнього року економічні труднощі та загибель людей, пов'язані з ескалацією пандемії COVID-19, лише посилили потік переміщеної молоді. Діти та їхні родини продовжуватимуть терпіти жахливий рівень стресу та травм. Коли ця молодь переходить до більш стабільних умов життя, взаємодія з однолітками може як сприяти, так і перешкоджати адаптації [4].

Психологічний стрес, проблеми з поведінкою та дефіцит соціальних навичок можуть перешкоджати функціонуванню в новій групі однолітків. Біженці та внутрішньо-переміщені особи, ймовірно, відчуватимуть симптоми депресії та тривоги. Дійсно, серед молодих біженців по всьому світу було виявлено високі показники інтерналізованих розладів, включно з вимушеними мігрантами з Камбоджі (Berthold, 2000), Боснії (Slodnjak, Kos, & Yule, 2002) і Сирії (Sirin & Rogers-Sirin, 2015) [4].

Можна впевнено говорити про те, що протягом останніх 50 років відбувається ескалація гуманітарної кризи та кризи біженців по всьому світу. Успішна адаптація в новій країні першого покоління біженців могла би пришвидшити інтеграційні процеси та мінімізувати дезадаптаційні впливи на друге покоління вимушених імігрантів (дітей). Натомість, ми маємо змогу спостерігати за тим, що більшість країн не має успішного досвіду інтеграції біженців першого, другого, а іноді навіть третього покоління у своє суспільство.

Слід також зауважити, що «на думку Грінберг Л. та Грінберг Р., міграція має стартову точку, але не має точки завершення – у новій країні мігранту доводиться долати кризу за кризою, інколи кілька криз одночасно. Так, відразу після переїзду настає період неминучої вимушеної психологічної адаптації в умовах чужого соціокультурного та мовленнєвого середовища, і ця адаптація підпорядковується одним і тим же психологічним закономірностям (почуття малоцінності, «комплекс іноземця», криза ідентичності, переживання втрати, ностальгія, депресія, роз'єднаність...» [5].

У випадку, коли психіка біженця не має ресурсів впоратися з психологічною адаптацією у вимушеній іміграції, особливо коли це спостерігається у групі біженців, що тісно спілкуються один з одним, але не отримують професійної психологічної допомоги, настає дезадаптаційна криза, що часто призводить до катастрофічних наслідків – високого відсотка випадків клінічної депресії, суїциду, та численного прояву «травми поколінь» – коли діти і навіть онуки почувуються та поведуть себе так само дезадаптивно, як їх батьки колись.

В будь-якій країні, що на сьогодні має внутрішньо-переміщених осіб, біженців з інших країн в результаті воєнних конфліктів, має бути створено спеціальні центри, що сприятимуть нормалізації процесів адаптації біженців та їх дітей. Важливим чинником є існування системи тренінгів для співробітників даних центрів з метою уникнення можливої ретравматизації та знецінення досвіду вимушених емігрантів, що прийняли можливо найскладніше рішення в своєму житті – врятувати себе та дітей від загибелі на війні ціною втрати власного дому, близьких та батьківщини назавжди.

Досить успішним можна назвати останній досвід однієї з країн ЄС, Ірландії, що має державну та регіональну систему фінансування волонтерських центрів для допомоги біженцям, де вони мають змогу отримати різносторонню допомогу в процесі адаптації – юридичну, соціальну, культурно-інтеграційну. В таких центрах працюють програми для біженців з воюючих країн Африки, Сирії та України. Оскільки, «варіативність та одночасно дуальність фізичних та психічних станів є наслідком перенесеного стресу... яскраві спогади можуть чергуватись з провалами в пам'яті, переживання змінюватись байдужістю, емпатія до людей може відчуватись одночасно з ненавистю до ворогів» [1], то покращити роботу даних центрів для біженців можна за допомогою організації груп психологічної підтримки та залучення до роботи кризових психологів, що мають відповідний досвід вимушеного переселення внаслідок війни особисто і розуміють стан і всю повноту протиріч, які переживає людина, що вимушена була покинути свою домівку, щоб врятувати себе і свою сім'ю.

Ефективність адаптації та недопущення дезадаптаційної кризи буде залежати від комплексу заходів, що полегшують інтеграційний процес загалом, це – психологічні заходи, економічні сприятливі умови, соціалізація, робота з дітьми і підлітками (їх інтеграція в освітній та комунікативний процес).

Список використаних джерел

1. Сингаївська І.В. Психологічна допомога вимушеним переселенцям під час війни. Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни: тези доповідей VI Всеукраїнських психологічних читань (Умань, 21 квітня 2023 р.). Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023. С. 24–27.

2. Щорічний звіт UNHCR (об'єднаного агенства біженців Європи). Точка доступу: <https://reporting.unhcr.org/>

3. Звіт про ситуацію у сфері надання притулку за 2022 рік. Підсумковий звіт European Union Agency For Asylum. Точка доступу: <https://euaa.europa.eu/>

4. Schwartz D., Ryjova Y., Kelleghan A., Fritz H. The refugee crisis and peer relationships during childhood and adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*. May–June 2021. Volume 74. P. 101.

5. Єфімова А. Г. Особливості соціально-психологічної адаптації українців до умов міграції у США. *Вісник післядипломної освіти*. Серія «Соціальні та поведінкові науки», 2023. 23(52). С.41–56. ISSN 2522-9931

УДК 159.96:378

Чорноброва Т.,

студентка 1 курсу групи 1-3мз

*факультету економіки, менеджменту та психології,
спеціальність «Практична психологія»,
Державний торговельно-економічний університет*

Науковий керівник

Шатілова О.,

*доктор філософії з психології, старший викладач кафедри психології,
Державний торговельно-економічний університет*

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

В Україні проблемі адаптації студентів до навчання в умовах воєнного стану присвячено багато праць, зокрема статті Михайлюк М., Хоменко-Семенової Л., Лахмотової Ю., Самохвалова І., Грузинської І., Левченко М., Вінс В. Вторгнення росії в Україну призвело до значних пошкоджень фізичного, психічного та емоційного благополуччя українського народу. В цих умовах студентам, викладачам та закладам вищої освіти необхідно адаптуватися до високого рівня невизначеності, забезпечити оптимальне реагування на стресові ситуації, пов'язані з війною.

Михайлюк М. у своїй статті [5] аналізує рівень тривожності та процес формування психологічної стійкості серед студентів закладів вищої освіти під час війни. Автором досліджено вплив психоемоційного стану студентів на їхню успішність у навчанні, а також проаналізовано та запропоновано методи зменшення рівня тривожності, напруги та страху.